

Zaman Gazetesi

27 Ağustos 2013

Herkül Millas

İrkçılığı anlamak için neyin ırkçılık olmadığını anlamak gerek; yoksa ırkçılık ithamı anlamsız bir demagojiye dönüşür.

Birilerini kötülemek (eleştirmek, hicvetmek, alay etmek) ırkçılık değildir. Bir gruba karşı yakışsız sıfatlar kullanarak mücadele etmek hatta iftira etmek de ırkçılık değildir. Bu “taktikler” haksız, insafsız, ayıp hatta suç olabilir; ve bu biçimde de teşhir edilmelidir. Ama kendi başlarına ırkçılığı oluşturmazlar. Yüzyıllardan beri bütün dünyada böyle olumsuz olaylar olmuştur ama

kimse tarih içinde, mesela, Roma imparatorluğu zamanında yapılan “kötü” davranışlara “ırkçılık” dememiştir. Çünkü ırkçılık dünyamızda yeni bir anlayış ve yeni bir olaydır. İrkçılık insan gruplarına aşağılayıcı olumsuz özellikler yakıştırmak değildir; ırkçılık bu tür özelliklerin, “değişmeyen bir ırk” temelinde var olduklarına inanmak ve söylemektir.

Ama, diyebilirsiniz ki, ha ırk lafı ederek kötü davranmışsın, ha kültürel bahaneler bularak, ha tarihi ve sosyolojik açıklamalar getirerek, ne fark eder? Kötü olan, davranışın kendisidir, nedeni veya bahanesi değildir, diyenler olacaktır. Zaten böyle düşünenler çok olduğundan hoşumuza gitmeyen pek çok olaya ırkçılık demek moda oldu. Böyle diye diye, yani terimi yanlış ve keyfî kullanarak asıl ırkçı olan davranışı da göremez oluyoruz. Hatta “kötü olayı” eleştireyim derken bu kez de ırkçılığın tuzağına kendimiz düşebiliyoruz.

İrkçılık “ırka dayanır” derken buna bir açıklama getirmek gerekir. İrk ve ırkçılık da kendi başına kötü bir şey değil. “Kahraman ırkıma bir gül, ne bu şiddet bu celâl” sözünde tabii ki kötülük yoktur. Tarih içinde “ırk” kelimesi “millet” ve “soy” anlamında kullanılmıştır. Hâlâ böyle kullananlar vardır. Milliyetçilik akımı dünyada ilk ortaya çıktığı on sekizinci yüzyılda “ırklara özgürlük” sloganı ile “milletlere özgürlük” demek istenmişti. Ama yirminci yüzyılda ırk (ve bazen de millet) kavramına getirilen yeni bir yorum ve anlam durumu değiştirmiştir. Kötü olan ve bugün “ırkçılık” derken karşı çıkılan bu yeni anlayıştır. Bu yeni yoruma göre ırklar ve milletler zaman içinde değişmez özelliklere sahip gruplar olarak algılanmaya başlandı. Bu yorumun sonucu olarak dünyada bugüne kadar görülmemiş yeni tür önyargılar, ötekileştirmeler ve giderek insanlık dramları yaşandı.

Bir gruba toptan olumsuz özellikler yakıştırmak genel olarak yanlış ve haksız bir davranıştır. Çünkü kurunun yanında mutlaka yaş olanı da vardır. Ama (çağdaş anlamıyla) ırkçılık daha da kötüsünü yapmaktadır. Hem bir gruba bütün olarak olumsuzluk yakıştırmakta hem de bu kötü yanı onun “değişmez özelliği” biçiminde göstermektedir. İddia edilen şudur: “Siz eskiden de böyleydiniz, sizin değişmez karakteriniz budur, özünüz budur, değişmeyecek ve yarın da öyle olacaksınız!”

Toplumlar zaman içinde inişler çıkışlar yaşar. Eskiden uygarlıklar yaratmış olanlar zamanla bir çöküş yaşayabilir; önemsiz bir yörenin insanları günü gelir harikalar yaratır. Sonra farklı konjonktürde işler yeniden tersine dönebilir. İrkçılar ise insanları böyle görmezler; her grubun (milletin, soyun, ırkın, dinin vb.) değişmez biz özü olduğuna inanırlar. Kötü olan hep kötü olacaktır! Hitler Yahudileri yok ederken bu mantıkla hareket etmiştir: Bize zarar veren Yahudiler, çocuklar dâhil, değişmez, onları yok etmekten başka çarem kalmadı!

İrkçılığın bu yanı hoşgörüsüzlüğü besler. Çünkü ırkçılar yanlış yolda olanın (böyle algılananın) değişmeyeceğini düşünür. Kötülüğü “ötekinin” değişmez karakteri ve “özü” ile açıklar. “Milli karakter” diye bir şeye inanır. Bir milletin bireyinde bir eksiklik gördüğünde, bütün milletin özü konusunda bilgi sahibi olduğuna inanır: Demek ki hepsi bu tıynetle, diye düşünür. Çünkü bir milletin değişmez bir karakteri varsa, her birey de milletin bu özünü, her zaman, taşıması gerekir. Ve böylece ırkçı önyargılara varmış oluyoruz; birileri kötü davranınca bütün gruba karşı çıkmak “normal” sayılıyor. Eskiden ayaklanmaları bastırmak için katliamlara başvurulurdu ve insanlar biat edince bu “iş” son bulurdu; ırkçılıkta artık amaç farklı; nasıl olsa hiç değişmeyecek olanlardan toptan kurtulmak gerek. İrkçılık, umut içermeyen bir doktrindir: Kötüler hep kötü kalacaktır.

İrkçılık, en başta bir düşünce biçimidir. Her zaman vahşete, kırıma, saldırıya varmayabilir. Ama potansiyel bir tehlike olarak hep oradadır. Bir kriz anında en çirkin yanı ortaya çıkar. Ancak ırkçılık “ırk” kelimesi kullanılmadığında da var olabilir. Örneğin, şimdi hayatta olmayan Yunanlı bir sosyolog, Türkler aleyhine ırkçı laflar ederdi. İrkçılıkla itham edilince söylem değiştirdi; Türklerin “değişmez toplumsal yapı ve geleneklerinden” söz etmeye başladı. Temelde aynı mesajı vermeye devam etti: Türkler değişmez! Kısacası, ırkçılık gruplara değişmez özellikler yakıştırmaktır; ve bu anlayış ırk, tarihsel geçmiş veya toplumsal yapı gibi sözde bilimsel açıklamalarla da savunulabilir. İrkçılığın pek sezilmeyen yanı “bizimle” ilgili yanıdır. “Ötekini” kötüleyen ırkçılığı sezmek daha kolaydır çünkü “öteki” bir an gelecek sitemde bulunacak, sesini yükseltecektir. Ama kendimize değişmez olumlu karakter ve özellikler yakıştırdınca itiraz sesleri pek ender olacaktır. Bu da ırkçılığın öteki yüzü değil mi? Aslında ırkçı düşünce biçimi en başta böyle içselleştirilir. İlkokuldan başlayarak. Önce “kendimize” değişmez olumlu özellikler yakıştırdırız. Sonra da karşı tarafa “ötekini” yerleştiririz. Bu gidişe karşı direnenlere de kalabalıklar “ne beis var kendimizi övmekte?” diye şaşar ve kızar.

Bu yazıyı yazarken amacım kaygı ile izlemekte olduğum (konjonktürün eleştirisini aşan) “Batı karşıtı” söylemlere değinmekti; ama yer kalmadı. Son zamanlarda sık duyduğumuz şu tür lafların topluma ırkçı anlayışı aşıladığını söyleyeyim en azından: “Batı'nın her zamanki bu ikiyüzlülüğü...” veya “Batı uygarlığı kan ve Öteki'ne acı çektirme üzerine kurulmuştur”. Bu sözlerin “normal” sayılması iyiye işaret sayılmamalı. Tabii Mısır darbecilerine en büyük ve doğrudan destek Doğu'daki Arap ülkelerinden! Yani ırkçılık önyargıyla akrabadır.

h.millas@zaman.com.tr